

73

MINISTERSTVO VNITRA
SPRÁVA VYŠETŘOVÁNÍ StB

Čj.: VS 897/01-68

Praha dne 28. srpna 1968

Sekretariát ministra vnitra
k rukám s. dr. ČERNÉHO

P r a h a

K dálnopisu ze dne 28. 8. 1968 předkládám za úsek vyšetřování StB souhrnnou informaci o průběhu událostí spojených s obsazením ČSSR.

Situace v první den obsazení

Situace na SV StB jakož i na celém úseku vyšetřování byla v předvečer obsazení poznamenána přípravnými pracemi na provedení delimitace věcné příslušnosti mezi vyšetř. aparáty StB a VB. Vyšetřovací aparát StB byl v té době již podstatně oslaben a to přemístěním 44 orgánů do rehabilitační komise, přechodným odvezením 22 vyšetřovatelů k posílení vyšetřovacího aparátu VB a přípravou k odvezení 73 orgánů do zvláštní komise ke stíhání válečných zločinců. Znamená to, že ze systemazovaného stavu 201 vyšetřovatelů bylo pro vyšetřování StB k dispozici kolem 50 vyšetřovatelů. Tento stav, protože šlo o údobí dovolených, stačil zvládnout jen neodkladné úkoly a dá se říci, že situace byla v celku normální. Vyšetřovací aparát zpracovával v převážné většině pouze případy zadržení cizích státních příslušníků (občanů NDR a PLR) pro vniknutí na území republiky a pokusy o opuštění republiky.

K této situaci třeba dodat, že u SV StB byla v důsledku početního oslabení jak vyšetřovatelů, tak i řidičů zrušena již od 10.8.1968 noční stálá služba a s HS StB bylo dohodnuto, že zprávy z krajů bude přebírat její stálá služba, které byly předány telefonní čísla do bytů náčelníků SV StB.

Kritického dne, tj. 21. 8. 1968 o 2,30 hod. byl náčelník SV StB vzbuzen telefonicky kpt. ČERNÝM, který si ověřoval, zda byla i pro naši součást vyhlášena pohotovost a sdělil, že ČSSR je obsazována vojsky Varšavské smlouvy. Poté se náčelník SV StB telefonicky spojil se stálou službou HS StB, kde mu bylo sděleno, že na naší součást bylo asi zapomenuto s vyhlášením poplachu a že čas P byl určen 23,45 hodn.

Po tomto zjištění teprve byla společně s náčelníkem vnitř. oddělení telefonicky vyhlášena pohotovost i pro orgány SV StB, takže k 4,30 hod. bylo již na součásti okolo 90 % skutečného stavu, mimo příslušníků, kteří byli na dovolené a v nemocenském stavu. Tento stav, tj. přítomnost 28 orgánů byl nahlášen dozorčí službě na ministerstvo vnitra.

Protože nebylo žádných pokynů z vedení MV, byli zhromáždění příslušníci SV StB seznámeni se situací ve smyslu rozhlasových zpráv, byly vydány náboje a součást byla uvedena do stavu pohotovosti. V průběhu celého dne 21. 8. 1968 nedošly SV StB žádné pokyny, ani od dozorčího MV, ani od stálé služby HS StB, takže bylo pouze sledováno rozhlasové vysílání.

Některé závažné rozhlasové zprávy byly podle možnosti ověřovány a společně se ZO KSČ byly organizovány diskuse k pochopení situace a zabránění dezorientace. Šlo především o informace, že s Pankráce mají být propouštěni vězni, že má docházet k zatýkání stranických a vládních činitelů, že jsou zatýkáni redaktori a umělečtí pracovníci apod. Některé zprávy bylo možno prověřením vyvrátit, některé však zůstávaly nejasné.

Bylo navázáno telefonické spojení se všemi náčelníky odborů vyšetřování StB v ČSSR a těmto vydán pokyn, aby respektovali pouze pokyny ústavních činitelů, důsledně dodržovali platné zákony a jakékoliv nasazení vyšetřovatelů okamžitě hlásili SV StB.

Za této situace proběhl první den obsazení ČSSR aniž by

SV StB dostala jakoukoliv informaci po služební linii, nebo byla kýmkoliv požádána o plnění nějakých úkolů. Morálka mužstva byla v celku dobrá i když nebylo nikomu jasné o co se vlastně jedná.

Situace v období od 22.8. - 27.8.1968

Dne 22.8.1968 ráno byli příslušníci SV STB seznámeni s prohlášením HV KSČ, ve kterém zaujal tento stranický orgán jednoznačné stanovisko ve smyslu prohlášení předsednictva ÚV KSČ k násilnému obsazení ČSSR, toto protiprávní obsazení odsoudil a přihlásil se jednomyslně, že bude respektovat pouze rozkazy a pokyny našich legálních státních a stranických orgánů.

Protože v té době se šířily ve veřejnosti zprávy, že zatýkaní občané jsou umístováni ve věznici v Ruzyni, bylo společně s útvarem výkonu vazby zpracováno, schváleno a předáno HV KSČ na MV společné prohlášení komunistů, ve kterém se toto hlásí k oficiálnímu prohlášení HV KSČ, plně se s ním ztotožňují a k poplašným zprávám sdělují veřejnosti, že v Ruzyni nejsou žádní političtí vězni a že se neprovádí žádné represivní opatření proti našim občanům, že stojíme plně za našimi vládními činiteli a že jsme odhodláni plně respektovat pouze platné zákony a pokyny ústavních činitelů. Toto prohlášení bylo vysíláno rozhlasem teprve po půlnoci dne 23.8.1968.

Také tento den tj. 22.8.1968 proběhl bez jakéhokoliv nasazení orgánů SV StB a i když byly obsazovány jiné centrální úřady a instituce v celé Praze, tak objekt v Ruzyni byl stále volný až do 26.8.1968 do 4,45 hodin.

Dne 23.8.1968 přivedl náčelník věznice do kanceláře náčelníka SV StB plk. ŽUKOVA - náčelníka moskevské správy vyšetřování StB v doprovodu dalšího sovětského plukovníka. Žádali informace o organizaci vyšetřování, o počtu vyšetřovatelů a o tom, zda v současné době se vyšetřují nějaké protistátní trestné činy a zda nemáme vůči nim nějaké požadavky,

či nepotřebujeme-li jejich pomoc. Jednání za SV StB vedl pplk. dr. KUBÍK a v závěru i náčelník správy pplk. dr. HAJNÝ. Po odmítnutí podrobných informací a ujištění, že si své problémy vystačíme řešit sami, bylo vidět z jejich strany rozpaky, zvláště když na otázku po postoji a mínění vyšetřovatelů dostali odpověď, že všichni vyšetřovatelé jsou členy strany a že stojí za s. Dubčekem a legální vládou. Byla jim položena otázka, proč přijeli a zda si uvědomují, že lidé v ČSSR měli sovětské lidi rádi a jaký je stav nyní a teprve v budoucnu bude. Bylo zřejmé, že si tutu situaci uvědomovali, neboť plk. Žukov pronesl v rozpacích - "eto bolšaja politika". Asi po 20 min. rozpacitého rozhovoru odešli bez jakýchkoliv závěrů nebo požadavků.

Po tomto jednání vedení SV StB rozhodlo ponechat pouze 100% dosažitelnost a na součásti zesílenou stálou službu o síle 1 + 4 a služební řidič. V sobotu dne 24.8.1968, kdy se stávala situace vzhledem k obsazení objektu MV na Letné, v Sadové a přerušení spojení na kraje, byl takto upravený stav ponechán i přes neděli.

Asi ve 4,45 hod. dne 26.8.1968 zjistila stálá služba SV StB pohyb sovětských vojáků na nádvoří věznice. Ihned byli telefonicky vyrozuměni jak funkcionáři, tak i všichni příslušníci SV StB o obsazení budovy vojsky Varšavské smlouvy. Po 5,30 hod. byli po vnitřním obsazení budovy přivedeni pracovníkem útvaru nápravné výchovy a. Matyášem do místnosti stálé služby SV StB dva sovětské důstojníci v hodnosti podplukovníků. Jmenovitě se nepředstavili a krátce nato se dostavili i další důstojníci, kteří však se v kanceláři stálé služby nezdrželi. Ke dvěma důstojníkům se připojil jen překladatel v hodnosti majora.

Velitel stálé služby mjr. dr. Vavřík byl vyzván, aby předložil služební legitimaci, stejně jako ostatní službu konající a byla z jejich legitimací opsána jména a hodnosti. Po zodpovězení dotazů co v budově stálá služba dělá, v jakém je počtu a kolik se na pracovišti nachází celkem orgánů, byly

vyžádány klíče od kanceláří. Žádost o umožnění telefonického vyrozumění náčelníka SV StB o jejich příchodu a o umožnění vyslání autobusu pro pracovníky SV StB byla zamítnuta. Pak byla stálá služba vyzvána, aby se zúčastnila prohlídky kanceláří SV StB. Byly prohlédnuty kanceláře, jejichž klíče se nacházely na stálé službě a tato proběhla jen tak, že kancelář byla otevřena a po zjištění, že se v ní nikdo nenechází byla opět uzamčena. Zájem jednoho z důstojníků byl projeven o tiskoviny nacházející se volně v kanceláři, avšak ani ty nebyly důkladně prohlíženy. Čísla kanceláří od nichž klíče nebyly k dispozici si důstojníci zapsali a pak, jak jsme se dověděli, byly prohlédnuty pomocí náhradních klíčů přinesenými pracovníky věznice. Při prohlídce kanceláří nebyly otevírány tresory, nebylo nic poškozeno a akce skončila asi v 7,00 hod.. Důstojníci se z prostoru SV StB vzdělili, avšak stráže na chodbách ponechali. Během prohlídky byla stálá služba pod dozorem sovětských vojsk.

Po obsazení objektu bylo řečeno, že sovětská vojska dovolí odejít příslušníkům SV StB z objektu, ale dovnitř již nikoho nepustili. Byl vydán rozkaz, že do objektu mají vstup jen orgánové, kteří mají ve služebním průkazu označení NZ. Za této situace rozhodl plk. Kubík opustit objekt po předběžném dohodnutí s náčelníkem SV StB a předání způsobu telefonického spojení. Byl o tom informován HV KSČ a i po dohodě s ním byl objekt opuštěn i s vyjetím všech služebních vozidel, která byla rozdělena mezi řidiče a některé vyšetřovatele. Jejich seznam s telefonními čísly byl předán HV KSČ a současně byla podána informace o situaci v ruzyňském objektu po zabrání sovětskými vojsky.

Dne 27.8.1968 po zjištění, že sovětská vojska uvolnila budovu na Letné byla zvažována možnost návratu do objektu v Ruzyni a možnost obnovení řádného chodu služby u SV StB. V Ruzyni však trval stále zákaz vstupu do objektu.

V 9,15 hod. vyrozuměl s. Klečka, jako člen HV KSČ s.

Kubíka, že potřebuje informovat všechny členy organizace a členy CÚV věznice o některých závěrech jednání naší delegace v Moskvě. Byla zorganizována schůzka v objektu veleslavínských garáží, na kterou se do 11,00 hod. dostavili všichni příslušníci SV StB. V průběhu této informace došla zpráva, že vstup do ruzyňského objektu byl pro vyšetřovatele uvolněn a proto se přesunuli všichni vyšetřovatelé na své pracoviště.

Tentýž den o 9,30 hod. byl telefonicky vyzván náčelník SV StB s. pplk. Hajný, aby se dostavil na HS VB, kde obdržel jak informaci o současném stavu v našem státě, tak i o situaci na ministerstvu vnitra a o úkolech, které třeba zajišťovat. Instruktaž provedl náměstek ministra vnitra s. plk. dr. Majer.

Současný stav u SV StB a vyš. odborech StB na krajích.

Od 27.8.1968 po uvolnění vnitřní ochrany objektu byli opět všichni příslušníci SV StB povoláni do služby tzn. že je k dispozici 27 orgánů, 4 řidiči a 4 zapisovatelky. Sovětská vojska zajišťují objekt pouze zvenčí a kontrolu vstupu si provádíme sami. Zatím k žádnému střetu nedošlo.

Vedením SV StB bylo navázáno telefonické spojení kraji, prověřen stav a situace na úseku vyšetřování StB. Se slovenskými kraji však není dosud žádné spojení. V Čechách a na Moravě se stav pomalu normalizuje. Vyšetřovatelé StB nebyli po celou dobu nasazeni, ani požádáni do žádné akce StB (s výjimkou Košic, kde se s vyšetřovateli VB podíleli na objasnění zastřelení sovětského vojáka - došlo k zastřelení z vlastních řad a věc si převzalo sovětské velení) a Prahy, kde náčelník vyš. odboru odmítl orgánům městského odboru StB dát k dispozici zapisovatelku a vyšetřovatele k vytěžení nějakého zadrženého. Jinak jsou na krajích zpracovávány pouze případy zadržení na hranicích.

K dnešnímu dni je na krajích ve vazbě celkem 32 občanů PLR a 12 občanů NDR. Vedení SV StB uložilo náčelníkům odborů vyšetřování StB v kraji Plzeň, Ústí nad Labem, Hradec Králové

a Ostrava, aby prostřednictvím hraničních zmocněnců dohodli s patrně NDR a PLR možnost předávání krátkou cestou zadržovaných cizích státních příslušníků i ze zbývajících krajů, které nesousedí s těmito státy. V tomto smyslu je také jednáno s ústředním eskortním střediskem na Pankráci, aby byla ujednocena otázka vyhošťování cizích státních příslušníků.

Postoj příslušníků SV StB je možno hodnotit kladně, jednoznačně stojí za prohlášením HV KSČ ze 27.8.1968 s tím, že budou plnit pouze úkoly našich ústavních činitelů a důsledně dodržovat naše platné zákony.

Protože SV StB neobdržela žádný rozkaz k pohotovosti mělo by se centrálně rozhodnout otázka pohotovosti, resp. dosažitelnosti v mimopracovní době nebo tato pravomoc by měla být přenesena na náčelníka součásti.

Dále by se mělo rozhodnout obnovení styků a spojení přes zahraniční oddělení MV s orgány NDR, PLR apod. k ověřování totožnosti zadržovaných a zprostředkování předávání cizích státních příslušníků domovským státům.

Náčelník správy vyšetřování StB:

pplk. Š. Hajný
pplk. JUDr. Stěpán HAJNÝ